

ORTA ASIRLAR AZERBAJCAN TASAVVUF HAREKETLERİ VE TÜRK DÜNYASI İLE KARŞILIKLI ETKİLEŞİMLERİ

X. asırdan itibaren sistemli bir hale gelen ve Türk dünyasında yayılmaya başlayan Tasavvufi hareketlerin önemli merkezleri arasında Türkistan coğrafyası önemli yer tutar. Bunu takip eden asırlarda Azerbaycan bölgesinde oluşan tasavvufi cereyanların Türk-İslam dünyasında ehemmiyeti bir tesire sahip olduğu görülmektedir. İlk olarak Horasanlı Ebu said Ebu'l-Hayr'ın müridleri vasıtasıyla bölgede yayılan sufilik daha sonraları Yusuf Hemedani, Abdülkahir ve Şihabüddin Sühreverdi, Kutbeddin ebheri, Zahid Gilani, Ömer Halveti, Safiyyüddin Erdebili, Mahmud Şebüsteri, Aynu'l-Kudat Hemedani, Seyyid Yahya Şirvani, Şemsi Tebrizi, Nizami Gencevi gibi mektep sahibi sufi-mütefekkirleri yetiştirerek Türk dünyası felsefe, edebiyat ve sanatının inkişafına büyük katkılar vermiştir. Bu tesirin yansıması Ahmet Yesevi, Şahı Nakşibendi, Hacı Bektaş Veli, Necmüdiin Kübra, Burhaneddin Tirmizi, Ali Semerkandi, Mevlana Celaleddin Rumi, Emir Buhari, Hacı Bektaş Veli v.d. gibi Türkistanlı büyük sufi şahsiyetler tarafından Anadolu ve Azerbaycan coğrafyasına intikal ettirilen muhteşem tasavvuf medeniyeti olmuştur.

Türk-İslam dünyasının bu iki büyük irfan kaynağının tasavvufi etkileşiminin neticeleri daha çok Selçuklu ve Osmanlı bölgesinde tezahür ederek Anadolu, Balkanlar, Afrika, Orta şark, İran, Kafkasya gibi büyük bir alanı içine alan ve tesirleri hala devam eden muhteşem bir sevgi medeniyeti olmuştur.

Tebliğimizde bu hareketlerin çıktığı bölgeler, kaynak şahsiyetler, yayılma yolları, fikri özellikleri ve sosyo kültürel tesirleri açıklanacaktır.